

Johanna Jahnukainen

11.2.2021

Sivistysvaliokunta

Sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuus 18.2.2021

Lausunto HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuuluksi hallituksen esityksestä HE 241/2020 vp.

THL rajoittuu sivistysvaliokunnalle antamassaan lausunnossa tarkastelemaan hyvinvointialueiden perustamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevaa sääntelyä ja erityisesti opiskeluhuoltopalveluiden siirtämistä hyvinvointialueiden tehtäväksi.

Hyvinvointialueet, yhteistyöalueet ja kokonaisuuden ohjaus

THL pitää ehdotettua hyvinvointialueita koskevaa sääntelyä pääosin perusteltuna. Sosiaali- ja terveystalouden järjestäjien määrän olennainen väheneminen nykyisestä ja palvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuun siirtäminen kuntaa merkittävästi suuremmille hyvinvointialueille luo edellytyksiä parantaa sosiaali- ja terveystalouden saatavuutta, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta.

Muodostettavat hyvinvointialueet luovat rakenteen yhtenäisille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille nykyisen pirstaleisen ja kunnan koosta riippuvan palvelukokonaisuuden tilalle. Tulevilla hyvinvointialueilla on mahdollista ohjata ja seurata palvelujen yhdenvertaista toteutumista yhtenäisen tietopohjan avulla. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuutta ja kustannustehokkuutta on myös mahdollista valvoa yhdenmukaisesti.

Hyvinvointialueiden suuren lukumäärän ja keskinäisen heterogeenisyyden vuoksi syntyy tarve vahvalle kansalliselle ohjaukselle ja alueellisille yhteistyömekanismeille, kuten yhteistyöalueille. Tällä pyritään varmistamaan, että hyvinvointialueiden väliset erot eivät heijastu eroiksi palveluissa ja siten aiheuta ongelmia yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

THL pitää tärkeänä kansallisen ohjauksen käyttämistä yhteistyöalueiden tavoitteiden ja toiminnan tukemiseksi. Yhteistyöalue on yksittäistä hyvinvointialuetta tarkoituksenmukaisempi ohjauksen ja päätöksenteon taso esimerkiksi päätettäessä laajamittaisista investoinneista ja alueellisesta palvelurakenteesta. Yhteistyöalueet ovat yksittäisiä hyvinvointialueita vahvempia toimijoita myös tutkimuksessa, kehittämisessä, koulutuksessa ja innovaatiotoiminnassa.

Järjestäjien koon kasvulla ja kantokyvyn vahvistumisella on suotuisia vaikutuksia palvelujärjestelmään. On kuitenkin huomattava, että muodostuvassa rakenteessa on riskinä paikallisen väestön terveys- ja hyvinvointitilanteen tuntemuksen ja paikallistuntemuksen heikkeneminen palvelujen järjestämistä koskevassa päätöksenteossa. Uudistuksen

Johanna Jahnukainen

11.2.2021

tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkitystä onkin sillä, miten hyvinvointialueiden vastuulla oleva sosiaali- ja terveydenhuolto saadaan nivottua kuntien ja muiden tahojen vastuulla oleviin palveluihin (mm. varhaiskasvatus, perusopetus, nuorisotyö, TE-keskukset, Kela).

Integraatio

THL pitää tärkeänä, että vastuiden kokoaminen samalle taholle mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelun ja toteuttamisen yhtenä kokonaisuutena, resurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen, ja palveluintegraation edistämisen hyvinvointialueella. Olemassa olevat toimivat monialaisen yhteistyön käytännöt tulee tunnistaa ja yhteistyön johtamisen tueksi luodut rakenteet, kuten kuntien hyvinvointiryhmät tulee turvata.

Opiskeluhoitopalvelut

THL katsoo, että on lasten ja nuorten edun mukaista, että opiskeluhoitopalveluihin kuuluvat kuraattori- ja psykologipalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat jatkossa hyvinvointialueiden vastuulla. THL:n seurantojen mukaan opiskeluhoitopalveluiden järjestäminen ei ole toteutunut yhdenvertaisesti. Seurannoissa on käynyt ilmi, että oppilaat ja opiskelijat ovat kunnissa epätasa-arvoisessa asemassa palveluiden saatavuuden suhteen. Ongelmana on ollut erityisesti kuraattorien ja psykologien oppilasmäärien ja työnkuvien vaihtelun aiheuttamat erot palveluiden saatavuudessa ja sisällössä. Kahden hallinnonalan alaisuuteen jakautuvien opiskeluhoitopalveluiden heikkoutena on ollut palveluiden siiloutuminen sekä koululaisten ja opiskelijoiden kulkeutuminen palvelusta toiseen. Opiskeluhoitopalvelujen kokonaisuuden kehittäminen, seuranta ja ohjaus on ollut vaikeasti toteutettavissa.

THL katsoo, että kuraattori- ja psykologipalveluiden uudenlainen asemointi mahdollistaa opiskeluhoitopalveluiden johtamisen yhtenä kokonaisuutena. Tiedossa on hyviä kokemuksia maakunnista, joissa kaikki opiskeluhoitopalvelut ovat olleet saman järjestäjän alla (mm Eksote ja Kainuu). Samalla hallinnonalalla toimiminen mahdollistaa opiskeluhoitopalvelujen kehittämisen asiakaslähtöisenä moniammatillisena kokonaisuutena.

Hyvinvointialueella opiskeluhoitopalvelut toteutetaan lähipalveluna kouluissa ja oppilaitoksissa kuten nykyäänkin. Lähipalveluperiaatteesta on kirjattu säännökset oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Järjestely varmistaa palvelujen ammattilaisten sujuvan keskinäisen tiedonkulun ja työnjaon, resurssien ja osaamisen maksimaalisen hyödyntämisen, sekä tiiviin yhteistyön opetushenkilöstön kanssa. Opiskeluhoitopalveluiden kokoaminen yhden järjestäjän vastuulle selkeyttää yhteistyötä perheiden, opettajien ja koulun ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Joustavat palveluketjut sekä tiedonkulku opiskeluhoitopalveluiden ja hyvinvointialueen muiden sosiaali- ja terveystalveluiden kesken vahvistuvat hallinnollisesta siirrosta hyvinvointialueelle. THL painottaa, että opiskeluhoitopalveluiden kokonaisuuden määrätietoinen kehittäminen on erityisen tärkeää nyt, kun oppivelvollisuuden laajentaminen todennäköisesti lisää tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrää.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

THL painottaa opiskeluhoitopalveluiden merkitystä ja roolia mielenterveyshäiriöiden ehkäisemisessä, niiden varhaisessa tunnistamisessa, tuen ja hoidon tarjoamisessa ja järjestämisessä.

Johanna Jahnukainen

11.2.2021

Opiskeluhoiltopalvelujen saatavuus ja laatu ovat ratkaisevia silloin, kun oppilaalla on mielenterveyteen liittyviä riskejä tai oireilua.

Lieven mielenterveysongelmien hoidosta perustasolla kouluissa ja oppilaitoksissa on saatu hyviä kokemuksia. Käynnissä on kokeiluja (Espoo, Turku), joissa terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin ja psykologin palveluiden kokonaisuutta on täydennetty psykiatrisen sairaanhoitajan osaamisella ja erityistason konsultatiivisella tuella. Näin saadaan koululaiselle ja opiskelijalle oikea-aikaisesti hänen tarpeensa mukaista palvelua matalalla kynnyksellä lähipalveluna nuoren omassa kehitysympäristössä, koulussa ja oppilaitoksessa.

Lopuksi

THL katsoo, että hallituksen esittämä sääntely muodostaa vankan perustan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukselle, ja pitää uudistuksen tämän vaiheen loppuunsaattamista välttämättömänä. Uudistuksen toimeenpanon etenemistä ja vaikutuksia tulee seurata tiiviisti ja tarvittaviin korjausliikkeisiin ryhtyä välittömästi. THL kiinnittää huomiota myös siihen, että uudistuksen toimeenpanon aikataulu on varsin kireä sen kattaessa runsaasti erilaisia hallinnollisia, toiminnallisia ja muun muassa erilaisiin sopimusjärjestelyihin liittyviä muutoksia. Onnistuakseen toimeenpano edellyttääkin riittävää resursointia ja vankkaa kansallista ohjausta.

THL pitää kannatettavana sitä, että opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalvelut siirretään lähipalveluina toteutettaviksi hyvinvointialueiden tehtäviksi. Tämä vahvistaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada yhdenvertaisia opiskeluhoiltopalveluja eri puolilla maata.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen